

The Hellenic Society Prometheas

Newsletter 17

January 2002

The Hellenic Society Prometheas wishes to all of you a Happy and Prosperous New Year 2003.

Mark your calendars:

Greek Letters Day: January 31 at St. George

On Friday, January 31, 2003 at St. George Greek Orthodox Church, Bethesda, MD, 7:30 pm, the Hellenic Society Prometheas will celebrate Greek Letters Day. Mr. Giorgos Mavrogiorgos, Education Consulor at the Greek Embassy will speak briefly about the meaning of the day and will present also certificates of Greek education to a group of students. The highlight of the program will be a lecture on "The Roots of the Greek Language" by the Greek author and writer, Mr. Rigas Kappatos. The program will close with the traditional cutting of the Society's vasilopita. An announcement will be posted by mid month. On the subject of the Greek language, you will find also, below in this newsletter, a speech by our dear colleague Dr. Achilleas Adamantiades.

Other News of Interest

Olympia's Journey

A major international Greek diaspora movie collaboration is in the pipeline-directed by Greek-Australian Nadia Tass, starring veteran Greek-American actress Olympia Dukakis (and, among others, Greek actor and satirist Lakis Lazopoulos), and written by New York-based Greek actress and writer Alexandra Lazaridou.

The Journey is the story of three women spanning three generations, based on a true story of a heroic cabaret dancer who played a role in the Greek resistance against the Germans and a Greek-new Yorker's search for her roots.

Tass, known for her award-winning movie Amy, is currently working with Jodie Foster in Egg Productions and recently finished directing The Miracle Worker and Child-Bride

for Disney Productions. Dukakis will play one of the leading roles, along with American actress Marisa Berenson. Although the rest of the cast has yet to be announced, the film is due to go into pre-production by the end of the year.

Lazaridou, who in 2001 finished a successful run of Jean Cousteau's *The Human Voice* at the Town Hall Theater in New York, has also written a play about the famous Mexican artist Frida Khalo. *Absolute Frida*, an avante garde mix of poetry, movement and music, will open in Belgrade, Paris, New York (the Lincoln Center) and Athens in 2003.

Vicky Valanos

Source: Odyssey Magazine, Nov/Dec 2002

Magna Graecia

A major exhibition of Greek art from southern Italy and Sicily is being held for the first time in the United States, showcasing more than 80 works, many dating to the 6th and 5th centuries BC.

Magna Graecia premieres at the Cleveland Museum of Art Ohio in October, before moving to Florida's Tampa Museum of Art in February 2003. The almost life-size 5th century statue Youth of Agrigento is the centerpiece of the show, which also includes large-scale painted terracotta altars recently excavated from the shores of ancient Gela. One altar, depicting Medusa having given birth to Pegasus and Chryasor, is considered one of the most important archaic Greek sculptures. Bronzes, vases and terracotta sculptures are among the treasures loaned from Italian museums for the exhibition.

Magna Graecia runs at the Cleveland Museum of Art 27 Oct-5 Jan, 2003 (*Information:* 1-888-CMA-0033 or www.ClevelandArt.org) and at the Tampa Museum of Art from 2 Feb-20 Apr (813 274 8130 or www.tampamuseum.com).

Source: Odyssey Magazine, Nov/Dec 2002

Book Review (PHILOSOPHY)

Socrates' Way: Seven Master Keys to Using Your Mind to the Utmost

Ronald Gross Tarcher/Putnam 2002.

Being reincarnated as a self-help guru seems an odd fate for Socrates, the "gadfly" of classical Athens. Yet Ronald Gross' latest book makes a strong case for applying the Socratic method to everyday issues. A zealous follower of the gadfly and a quirky character himself, Gross attends conferences in the persona of Socrates, sporting ancient Greek garb and advocating the revival of classical wisdom.

Socrates, in contrast to his predecessors, brought philosophy down to earth, says Gross: "He is the first to apply critical thinking to the challenges of human life and society." He relied on reason rather than revelation, and questioning rather than accepting conventional wisdom, explains the author, who demonstrates how to do the same.

Readers can make the most of their innate intelligence, claims Gross, by employing seven keys he believes are basic to the Socratic method: "Know thyself; Ask great questions; Think for yourself; Free your mind; Grow with friends; Speak the truth and Strengthen your soul." Gross provides practical exercises for putting these maxims to work in daily life.

This addition to the growing sub-genre of philosophical self-help titles popularizes the Socratic method, while constantly referring the reader back to the gadfly's original ideas.

VN

Source: Odyssey Magazine, Nov/Dec 2002

Defining Hellenism

By David R. Weinberg, Ph.D., who delivered this speech at AHI's conference "The Future of Hellenism in the United States" in Washington, D.C. on October 18, 2002.

Nestled in the southwestern plain of the Peloponnese by the banks of the river Alpheus was the city-state of Elis where in ancient times every four years, Pindarian praises to the victors—the Olympionikes—echoed across the then known world. In our times, in this very same place very four years, a torch is lit and carried around the world to the opening ceremonies of the Olympic games, wherever they may be. In 2004, the journey of the Olympic flame will be short, no doubt carried by relay runners from Olympia to the city of Athens.

This Olympic flame embodies not only the spirit of the Olympic games, but also the spirit of Hellenism itself, and to keep its incandescence brilliant is why you have gathered here. You have come together to discuss Hellenism's future: its role in our culture, religion, education, traditions, media, communities, literature, organizations, and politics. Indeed, as Greek-Americans, you have a sacred duty to Hellenism's past and future, and I applaud your labors.

Every ethnic group in America struggles to hold on to its origins in the face of overwhelming cultural transformation. It struggles to give its children a sense of their roots and traditions. Each immigrant, while appreciating the blessings of liberty and opportunity found here in this country, feels at the same time, a sense of cultural loss and longing. Greek has a wonderful word for this feeling—it is nostos. It is an enormously strong emotion. Remember, Odysseus himself gave up the beautiful goddess, Calypso, her promise of his never aging, and even immortality, in exchange for his return to his native land, his wife and his high-roofed chambers.

While nostos may be a universal emotion of all immigrants, Greeks abroad can be especially proud that their Hellenism, their heritage laid the foundation for western civilization, 'The historical record is incredible. Werner Jaeger, in his magnificent study of Greek culture titled *Paedeia*, summarized it this way: 'Our history begins with the Greeks.' And the chief characteristic of that beginning was that for the first time there appeared in Greece "a new conception of the value of the individual."- And then, as Cornelius Castoriadis

tells us: "In Greece we have the first instance of a community explicitly deliberating about its laws and changing those laws." The result was the birth of Democracy.

In that free, fertile atmosphere, a great body of philosophical thought was debated and recorded, and upon its examination, one finds it centers on the analysis of dikaiosyne, sophrosyne, and gnomosyne: arete, paideia and politeia. That is to say, one finds their philosophical thought examining the meaning of justice: the meaning of moderation and judgment; and the meaning of excellence, education and government. They asked the question: "What is it that the institution of society ought to achieve? and Athens...Let us give this answer: the creation of human beings living with beauty, living with wisdom, and loving the common good." This, dear friends, was the ancient definition of Hellenism.

But I see this historical heritage continuing into the present. This afternoon I wish to share with you my insights into how Hellenism influences and shapes our daily lives. How contemporary mathematicians, writers, and philosophers use Greek classical heritage to give meaning and relevance to our own society and civilization. How contemporary social reformers and educators, using Greek classical heritage, bring about change or attempt to solve pressing social problems.

For I see the influence of Hellenism in much more profound ways than just noticing the Greek architecture of our civic buildings, or listening to the oft repeated reference to the American political system as "Greek democracy," as important as these may be. I see it in the continuous use and transformation of the ancient Greek models, which were developed in all areas of human endeavor.

In art, architecture, history, science, medicine, education, mathematics, and philosophy, the classical Greek models were supreme achievements of perfection in both form and content. And down through the ages, the finest minds in human history copied and varied the forms while struggling to equal their Greek predecessors in content.

Let me cite some examples. First a subject very dear to me, epic poetry; Homer as you know provided the model for the epic in the Iliad and the Odyssey. The model has served every great age of history to express its particular character: The glory of the Roman Empire through Virgil; the Age of Faith through Dante; the Age of Reason through Milton; and now the Age of Anxiety¹, our own epoch, through Nikos Kazantzakis. His masterpiece of epic poetry, *The Odyssey: A Modern Sequel*, will be revered in ages to come as we now revere the Aeneid, *The Divine Comedy*, and *Paradise Lost*. Because like these works which defined their epochs, Kazantzakis' *The Odyssey: A Modern Sequel* defines modern man's spiritual and philosophical struggles with his existence. The model was Homer's.

Let us now turn to mathematics and science, *A Brief History of Time* by Stephen W. Hawking has been a best-seller since its publication. Stephen Hawking is professor of mathematics at Cambridge University and is considered by many the most brilliant theoretical physicist since

Einstein. In his book *A Brief History of Time*, he explores the origin and fate of the universe; black holes and quarks; quantum mechanics; and the big bang theory. In it we find ten references to Aristotle, five references to Euclid, and others to Democritus. But

more importantly, we find a transformation of the Euclidean model in which the geometry expresses new concepts in space and time. He states and I quote:

A space-time in which events have imaginary values...is said to be Euclidean, after the ancient Greek Euclid, who founded the study of geometry of two-dimensional surfaces. What we now call Euclidean space-time is very similar except that, it has four dimensions instead of two.

Whether one understands the theory or not, the point which is clear, I believe, is that Euclid's model of a two dimensional aspect has now evolved to four. What Professor Hawking later explains is that this concept becomes crucial in theorizing the origin of our universe.

Let us now look at education. A generation ago it was called "pedagogy" after the Greek word "παιδαγωγία." But another Greek term, "paideia" is coming into vogue which I shall speak about in a moment.

I'm sure you are aware that our schools are bankrupt —not in terms of money, but in content and methodology. Repeated government studies over the last 30 years have reported declining scores in skills. And concerned citizens worry about the lack of teaching of "ethics." In 1986 at a convocation, President Lamm of Yeshiva College in New-York City said the following and I quote: Permitting a generation to grow up as ethical illiterates and moral idiots, unprepared to cope with ordinary life experiences, is a declaration of educational bankruptcy.

I don't have to review for you what you hear on the news every evening of muggings, rape, drugs, gangs, guns; psychopaths in our school yards, and serial murderers at large or on death row. One of the greatest humanists of our time, Mortimer J. Adler. in his book titled *Reforming Education: The Opening of the American Mind* presents his program of reform in education called "The Paideia Proposal." It is not only that he uses a Greek term. It is that he has returned to and refashioned the Greek model. On the one hand, the proposal calls for the teaching of necessary skills through carefully trained pedagogues called "coaches." And on the other hand, at last, the proposal calls for a curriculum of values, ethics, and ideas, taught by Socratic questioning and discussion.

And finally. let us look briefly at philosophy and ethics, perhaps the most important, if not the greatest area of Hellenic enquiry. Deploring the current fashion of ethical skepticism and relativism of what is good and evil or right and wrong. Dr. Adler. that great humanist I mentioned earlier, provides numerous examples of those who believe that no "system of ethical or moral values has objective validity of its own." "I have been aware." He says, "of the academic rejection of moral philosophy as genuine knowledge —as a body of Vivid truths- since the 1930s".

In a determined effort to combat such thinking. Dr. Adler published *The Time of Our Lives: The Ethics of Common Sense* in which he "reformulated the fundamental truths of Aristotle's *Nicomachean Ethics* in modern terms.

Of this book he writes: "I demonstrated why it can be said that Aristotle's Ethics contains the only sound, totally undogmatic, and thoroughly pragmatic moral philosophy that we have in the whole 25 centuries of Western thought", "It offers us," he continues, "a response to the question everyone must ask, "How should I live?" or "What is the right conduct of life."

Well, dear friends, by examining these models, I hope I have demonstrated that Hellenism is not a relic of the past to which we periodically pay verbal homage on occasions such as this one. It is, rather, the foundation of our civilization upon which we continually build. It is a living, breathing, vital contemporary component of our lives. It permeates our thoughts, influences our ethics, shapes our art, structures our literature, strengthens our democratic institutions, reforms our education, and advances our science and technology.

I spoke earlier in this lecture of Greek ethnic pride. We have just seen how Hellenism has spoken to and influenced every epoch of history as it now speaks to and influences our own. This should be, must be, a source of tremendous ethnic pride to you who are native born Έλληνες and Greek-Americans. There is no other race of men, no other people, who can point to their forebears as founders of western civilization. The phenomenon of Hellenism is, indeed, unique to the world. There is no other "ism" which has commanded so much admiration and praise for so many centuries of human history. There is no other word in the collected pool of language that signifies so much idealism, perfection, arete, beauty and excellence. There is no other "ism" in history which so enflamed idealistic hearts and minds to sacrifice their lives for another's cause as did thousands of Philhellenes in the War of Independence. This was truly an historic phenomenon: Frenchmen, Englishmen, Germans and Italians; Austrians; and Spaniards; Dutchmen and Americans, rose up behind the blue and white standard to secure the freedom of Greece, This, because there is no other "ism" to which we all feel members and inheritors regardless of race, creed, religion or national origin.

The British poet Percy B. Shelley slated it. oh, so eloquently: "Our laws, our literature, our religion, our arts, have their roots in Greece. We are all Greeks."

Source: The Ethnikos Keryx of December 14-15, 2002

Η Ελληνική Γλώσσα : Επιβίωση ή Εξαφάνιση;

του Αχιλλέα Γ. Αδαμαντιάδη

Η σημερινή μου ομιλία δεν είναι μια γλωσσολογική μελέτη, μιά και δεν είμαι γλωσσολόγος ή λογοτέχνης, αλλά μιά σειρά κοινωνιολογικών και ιστορικών μάλλον παρατηρήσεων που βασίζονται (α) στην εμπειρία μου ως δασκάλου σε ελληνικό Πανεπιστήμιο όπου η ελληνική γλώσσα υπήρξε μεγάλης χρησιμότητας εργαλείο για την

μετάδοση της γνώσης και της γενικότερης επικοινωνίας με τους σπουδαστές, (β) στον αγώνα μου για τη γλώσσα ως ομογενούς και μάλιστα Προέδρου Επιτροπών Ελληνικών Σχολείων σε αρκετές κοινότητες της Αμερικής, και (γ) στην ιδιότητά μου ως λάτρη της γλώσσας. Θα οργανώσω τις παρατηρήσεις μου σε τρεις ενότητες: (1) η ιστορική συνέχεια της ελληνικής γλώσσας ως γονιμοποιού και δημιουργικού παράγοντος στον ρούτριών χιλιάδων χρόνων ιστορίας, (2) οι εμπειρίες για τη διάσωση και διατήρηση της ελληνικής γλώσσας στην ομογένεια της Αμερικής (και κατ' επέκταση σε όλες τις χώρες όπου υπάρχει και ακμάζει ελληνική ομογένεια), και (3) η πρόκληση και η απάντηση, δηλαδή οι προϋποθέσεις που απαιτούνται για τον προκείμενο αγώνα.

(1) Η ιστορική συνέχεια της Ελληνικής Γλώσσας. Με βάση τα γραπτά κείμενα, η ελληνική γλώσσα έπαιξε ένα εκπληκτικά γονιμοποιό ρόλο στην ιστορία του πολιτισμού για σχεδόν τρεις συνεχείς χιλιετίδες. Κάνει την είσοδό της με δύο μοναδικά σε σημασία έπη, την Οδύσσεια και την Ιλιάδα, που γι' αυτήν ακριβώς την αξία τους είναι σήμερα απαραίτητο ανάγνωσμα στα πρώτα έτη σπουδών σε όλα σχεδόν τα πανεπιστήμια του πολιτισμένου κόσμου. Δεν θα ήταν υπερβολή να πεί κανείς πως ο σημερινός δυτικός πολιτισμός εμπεριέχει ως βασικά στοιχεία του τις ιδέες και αξίες που πρωτοεκφράστηκαν στα έπη αυτά. Με θαυμαστή συνέχεια, εκτρέφει λυρικούς ποιητές, φιλοσόφους, λογογράφους, και ιστοριογράφους. Αποτελεί το πλούσιο έδαφος πάνω στο οποίο γενιούνται εκ του μη όντος και ανθούν η δραματική τέχνη, η επιστήμη, η λογική, και η φιλοσοφία που φθάνουν στο απόγειό τους στον χρυσούν αιώνα. Η ελληνική γλώσσα, με το λεξιλόγιο και τη δομή της, διαμορφώνει τον τρόπο με τον οποίο εκφράζονται οι φιλοσοφικές σκέψεις προσφέροντας ένα επικοινωνιακό μέσο με θαυμαστή εκφραστική ακρίβεια και πλούτο λεπτοφυών διακρίσεων, και ταυτόχρονα διαμορφώνεται η ίδια απ' τη χρήση της αυτή απ' τους συγγραφείς και φιλοσόφους. Πλάτων, Αριστοτέλης, Αισχύλος, Σοφοκλής, Ευρυπίδης, Ξενοφών, Θουκυδίδης, Ισοκράτης είναι μερικά μόνο απ' την πλειάδα των μεγάλων ονομάτων της περιόδου αυτής. Άς αναφέρω δύο μόνο στοιχεία απ' την Αμερικανική εμπειρία για να δείξω την τεράστια επηροή που ήσκησε ο πολιτισμός αυτός στη σύγχρονη εποχή. Ο John Adams, Δεύτερος Πρόεδρος των Ηνωμένων Πολιτειών και Πρωτοργός της Αμερικανικής Ανεξαρτησίας, διάβαζε τον Θουκυδίδη στο πρωτότυπο και θεωρούσε την Ελληνική σαν «την τέλεια γλώσσα», όπως διαπιστώνεται στα γραπτά του. Δεν είναι τυχαίο πως στην Συνταγματική Συνέλευση του 1776, στη Φιλαδέλφια, με τη στήριξη των μεγάλων φιλελλήνων Βενιαμίν Φραγκλίνου και Τόμας Τζέφερσον, συζητήθηκε η εισαγωγή της ελληνικής ως της επίσημης γλώσσας του νέου κράτους μολονότι ήταν προφανές πως μία τέτοια πρόταση ήταν τελείως ανεδαφική και αποτέλεσμα ρομαντικών και ιδεαλιστικών μάλλον τάσεων. Σημειώνω ακόμα πως σήμερα η μελέτη των κειμένων του Θουκυδίδη είναι αναγκαίο ανάγνωσμα και αντικείμενο μελέτης στη Σχολή Πολέμου των ΗΠΑ. Εκτός όμως απ' τη σπουδαιότητα του περιεχομένου των ελληνικών συγγραφέων, και αυτή η γλώσσα αποτελεί αντικείμενο ενδιαφέροντος για όσους θέλουν να προσεγγίσουν το πρωτότυπο. Χαρακτηριστικό της τάσης αυτής είναι πως ένας διακεκριμένος και πασίγνωστος δημοσιογράφος της Washington, ο I. F. Stone, μετά το τέλος της δημοσιογραφικής του καριέρας, ρίχτηκε στη μελέτη των ελληνικών, διάβασε κείμενα στο πρωτότυπο, έγινε καθηγητής ελληνικών στο Πανεπιστήμιο του Harvard, και έγραψε δική του ανάλυση για τη «Δίκη του Σωκράτη».

Όταν στο προσκήνιο της ιστορίας εμφανίστηκε ο χριστιανισμός, η Ελληνική γλώσσα ήταν η “lingua franca”, είχε γίνει το μέσο επικοινωνίας όλου του τότε πολιτισμένου κόσμου. Όλοι οι μορφωμένοι ρωμαίοι μιλούσαν και έγραφαν την ελληνική. Είναι ενδεικτικό της καθολικής αποδοχής και χρήσης της ελληνικής στη περίοδο των πρώτων αιώνων του χριστιανισμού πως, με την εξαίρεση του Κατά Ματθαίον, όλα τα βιβλία της Καινής Διαθήκης γράφηκαν στην ελληνική από ανθρώπους που δεν ήταν έλληνες στην καταγωγή ούτε ακόμα και στην καθαυτή πρώτη τους παιδεία. Οι πατέρες της εκκλησίας, γνωστοί και σήμερα στην διεθνή πατρολογία ως οι Έλληνες Πατέρες (Greek Fathers) ευρήκαν στην ελληνική γλώσσα ένα τέλειο μέσο για να διατυπώσουν τα δόγματα της νέας θρησκείας και να κάνουν τις αναγκαίες διακρίσεις που αφώριζαν (δηλαδή ξεχώριζαν) το δογματικά ορθό απ’ το λανθασμένο και πεπλανημένο. Τα μεγάλα αναστήματα της περιόδου αυτής, Ευσέβιος Αντιοχείας, Μέγας Βασίλειος, Γρηγόριος ο Θεολόγος, Ιωάννης ο Χρυσόστομος, και Γρηγόριος Νύσσης διακρίθηκαν γιατί, με εφαλτήριο την εξαιρετική ελληνική παιδεία τους, δηλαδή τόσο τη πλούσια σε λεξιλόγιο και εκφραστική ευελιξία γλώσσα όσο και τη χρήση των εννοιολογικών διακρίσεων, διατύπωσαν την ορθόδοξη θεολογία με ακρίβεια και βάθος και εξέφρασαν τη συλλογική («συνοδική» θα ήταν ο πιο ακριβής όρος) θέληση της εκκλησίας που ήταν ο απαραίτητος όρος για την ενότητά της και την ιεραποστολική δράση της. Ο Βασίλειος έκρινε καλό να συγγράψει και ειδική παραίνεση «Πρός τους νέους, όπως αν εξ ελληνικών ωφελούντο λόγων». Με μία διαρκώς εξελισσόμενη ελληνική γλώσσα, ακολούθησαν πολλοί πατέρες με ελληνικά συγγράματα που αποτελούν έως σήμερα στύλους της ορθόδοξης θεολογίας και γραμματολογίας: Ιωάννης ον Δαμασκηνός, Μάξιμος ο Ομολογητής, Συμεών ο Νέος Θεολόγος, Μιχαήλ Ψελλός, είναι μερικά ονόματα ενδεικτικά μόνο της μακράς σειράς των ελλήνων θεολόγων, στοχαστών, ποιητών και λογοτεχνών που δεν έπαψαν να χρησιμοποιούν την ελληνική κατά την μακραίωνα ιστορική περίοδο της Ρωμαϊκής και Βυζαντινής αυτοκρατορίας.

Κατά την μακρά νύχτα του ελληνικού γένους κάτω απ’ την Οθωμανικής κατοχή και τον σκοταδισμό που επέβαλε, η γλώσσα μαζί με την ορθόδοξη πίστη, απετέλεσε το φάρο και το σωσίβιο της εθνικής αυτοσυνειδησίας με πρωταγωνιστή στην διατήρηση της παιδείας την δεινοπαθούσα και μαρτυρική εκκλησία και το κρυφό σχολειό. Ακόμα και μέσα στην απελπισία του Οθωμανικού ζυγού, η γλώσσα δείχνει τη ζωτικότητα της με τη επιβίωση της στο στόμα του λαού ως λαϊκό τραγούδι, θρύλος και λογοτεχνία, όπως στον Ερωτόκριτο του Κορνάρου. Με τη παλιγγενεσία του ελληνικού Έθνους παρουσιάζονται τα μεγάλα αναστήματα του Σολωμού, Κάλβου, και Βαλαωρίτη, και αργότερα των Παλαμά και Σικελιανού. Η κρίσιμη σημασία της γλώσσας στην περίοδο του αγώνα για την ανάδυση της νέας ελληνικής υπόστασης φαίνεται στη φράση του Διον. Σολωμού στο διάλογο με τον σοφολογιώτατο «μήγαρις έχω άλλο στο νού μου πάρεξ ελευθερία και γλώσσα». Στον ελεύθερο ελληνικό βίο, που χαρακτηρίζεται απ’ τις αντιπαραθέσεις για το «γλωσσικό ζήτημα», η νέα ελληνική διαμορφώνεται απο την λαϊκή παράδοση της Τουρκοκρατίας και λαμπρύνεται από πλήθος μεγάλων ονομάτων. Στην ιστορική εξέλιξη της γλώσσας και στους αγώνες για την επικράτηση της δημοτικής ας μην ξεχάσουμε και τους δικούς μας τοπικούς λογίους Φιλιππίδη και Κωνσταντά που με τη δημοσίευση της Νεωτερικής Γεωγραφίας τους έπαιξαν σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση της νέας ελληνικής γλώσσας. Μέχρι τις μέρες μας, τα ποητικά αναστήματα των Σεφέρη και Ελύτη απεικόνισαν με αυθεντική ποιητική γλώσσα την εμπειρία της ελληνικής ζωής και

αξιώθηκαν να πάρουν το Nobel που δεν ήταν παρά η δίκαιη διεθνής αναγνώριση της δεδομένης καταξίωσής τους στη συνείδηση του Έθνους

Απ' την ομηρική στην αττική διάλεκτο, μετέπειτα στην κοινή των ευαγγελίων, στα συγγράμματα των πατέρων και των λογίων των βυζαντινών χρόνων, στην εποχή του αγώνα για την ανεξαρτησία και μέχρι σήμερα, η ελληνική γλώσσα έχει διανύσει μια τρισχιλιετή θαυμαστή διαδρομή με κορυφαία επιτεύγματα και συνεχή και ενεργό λόγο στο πολιτιστικό γίγνεσθαι του κόσμου. Έχει διαμορφώσει πολιτισμό και έχει γαλουχήσει γενεές αμέτρητες ανθρώπων μέχρι των ημερών μας. Όταν μιλούμε για το μέλλον, για την επιβίωση της ελληνικής γλώσσας, η ιστορική αυτή διάσταση έχει θεμελιακή σημασία.

Είναι γεγονός αναμφισβήτητο πως πληθώρα λέξεων τόσο των λατινογενών όσο και των αγγλοσαξονικών γλωσσών, έχουν τις ρίζες τους στη ελληνική όπως το διαπιστώνει κανείς εύκολα με ένα πρόχειρο φυλλομέτρημα των σελίδων ενός λεξικού. Όχι μόνο είναι αυτό αληθές για τις επιστήμες – φυσική, χημεία, μαθηματικά, ιατρική, βιολογία, κτλ.-- αλλά ακόμα και στη γλώσσα της καθημερινής ζωής. Παρατηρεί κανείς πως όσο πιο μορφωμένος είναι ο (ξένος) συγγραφέας ή ομιλητής τόσο περισσότερες λέξεις ελληνικής προέλευσης χρησιμοποιεί. Έχει αφήσει εποχή, και ακόμα συζητιέται, ο λόγος που εξεφώνησε πρό ετών ο τότε Διοικητής της Τραπεζής της Ελλάδος, Ξενοφών Ζολώτας, σε συνεδρίαση του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου στη Νέα Υόρκη που απετελείτο όλος από ελληνικές λέξεις με την εξαίρεση των άρθρων, και των συνδετικών μορίων!

(2) Η ελληνική γλώσσα στην ομογένεια της Αμερικής. Η ελληνική ομογένεια ανά τον κόσμο, και ειδικά στην Αμερική όπου έχω αποκτήσει τις προσωπικές μου εμπειρίες, προσβλέπει, χωρίς αμφιβολία, στην ελληνική γλώσσα ως προς σημείο αναφοράς και σημαντικό στοιχείο πολιτιστικής ταυτότητας μέσα σ' ένα κόσμο πολυεθνικό και από κάθε πλευρά πλουραλιστικό. Εννοώ εδώ τον ομογενή όπως εύστοχα τον ορίζει σε άρθρο του ο γλωσσολόγος καθηγητής Γ. Μπαμπινιώτης ως εκείνον που διατηρεί «άρρηκτο δεσμό του κοινού γένους όχι σε απλό τυπικό επίπεδο υποχρεώσεων και δικαιωμάτων αλλά σαν βαθύτερη υποστασιακή σχέση συμμετοχής στο ίδιο Γένος, στη Ρωμιοσύνη, στη χριστιανική πίστη, την ελληνική γλώσσα και στις διαχρονικές αξίες του ελληνισμού».

Ο ομογενής μάχεται με κάθε τρόπο να διατηρήσει την πολιτιστική του ιδιαιτερότητα, την ξεχωριστή ιδιοπροσωπία του, αν και όχι πάντοτε με τρόπο σωστό ή τελεσφόρο. Πρωταγωνιστής στον αγώνα αυτόν είναι η ελληνορθόδοξη εκκλησία που απ' τη φύση της, δηλαδή ως παρακαταθήκη της ορθόδοξης θεολογίας, που όπως προείπα μορφοποιήθηκε και διδάχτηκε στην ελληνική γλώσσα, αποτελεί ένα φυσικό όχημα γι' αυτόν το ρόλο. Απ' την άλλη πλευρά, πρέπει να ομολογηθεί πως ο πρωταρχικός σκοπός της εκκλησίας είναι να κηρύξει το ευαγγέλιο, να διαλαλήσει τη μεταφυσική ελπίδα, να μεταφέρει δηλαδή το σωτήριο μήνυμα του Χριστού στους πιστούς. Κατά την παράδοση της ορθοδοξίας, σε αντίθεση με την πρακτική της ρωμαιοκαθολικής εκκλησίας μέχρι και πρό ολίγων χρόνων, η εκάστοτε γλώσσα επιλογής είναι εκείνη που θα έχει την

μεγαλύτερη εμβέλεια, θα ακουσθεί από τους πίο πολλούς¹. Γι' αυτό άλλωστε επελέγη αρχικά η ελληνική γλώσσα για να μεταφέρει και να σκορπίσει ένα μήνυμα που κηρύχθηκε από έναν Εβραίο. Πρέπει να το πούμε με ειλικρίνεια πως πολλοί ομογενείς βλέπουν την εκκλησία αποκλειστικά και μόνο σαν δεκανίκι απελπισίας για την στήριξη της παραπαίουσας εθνικής τους συνείδησης, χωρίς κανένα μεταφυσικό χαρακτήρα. Είναι ένας ρόλος που δεν της ταιριάζει σαν κύριος σκοπός όταν αυτή θέλει να παρουσιάζεται ως «οικουμενική ορθοδοξία» με οικουμενικό μήνυμα. Οι τάσεις μεταξύ της καθαρά θρησκευτικής αποστολής και του εθνικιστικού ρόλου της εκκλησίας στην ομογένεια είναι φανερές στις πληγές στο κατακερματισμένο σώμα της ορθοδοξίας της διασποράς. Η διάφορες «δικαιοδοσίες» χαρακτηρίζουν το σύνολο της ελληνικής αλλά και των άλλων εθνοκεντρικών ορθοδόξων εκκλησιών στη διασπορά. Υπάρχουν πολλοί που απαιτούν την εισαγωγή αποκλειστικά της αγγλικής γλώσσας στην ορθόδοξη λατρεία για καλύτερη κατανόηση απ' τους πιστούς. Η πολιτική που ακολούθησαν σ' αυτό το ακανθώδες πρόβλημα οι ηγέτες της ομογένειας στην Αμερική υπήρξε ένας «σοφός» και «προσεκτικός» συνδυασμός των δύο απόψεων. Η ανάγκες των αγγλοφώνων είναι κατανοητές αλλά και μία τυχόν πτώση σε αχρησία των θαυμασίων ποιητικών κειμένων στο πρωτότυπο μέσα στις ωδές, τα τροπάρια και την λοιπή υμνωδία της εκκλησίας θα ήταν μία σοβαρή απώλεια για τη ζωντανή βίωση της ορθόδοξης πίστης γιατί οι οποιεσδήποτε μεταφράσεις αδυνατούν να μεταφέρουν τη δύναμη και την ομορφιά του πρωτοτύπου, όπως ομολογούν και οι ίδιοι οι πρόμαχοι της αγγλικής. Ας σημειωθεί πως η μελέτη (και γνώση) της ελληνικής και των γραφικών κειμένων στο πρωτότυπο είναι απαραίτητο στοιχείο του προγράμματος σπουδών στις θεολογικές και ιερατικές σχολές σχεδόν όλων των χριστιανικών ομολογιών στην Αμερική. Η απάντηση λοιπόν στο δίλημμα αυτό φαίνεται να είναι διττή: ναι στην χρήση της αγγλικής κατά τις ανάγκες του εκκλησιάσματος αλλά ναι και στη διατήρηση της ελληνικής, όντας η καθεμιά στο ρόλο της και στην ιστορική της θέση.

Τα ελληνικά σχολεία αποτελούν το δεύτερο στύλωμα στην διατήρηση της γλώσσας. Υπάρχουν τα «ημερήσια» και τα «σχολεία του Σαββάτου». Σε κοινότητες με πυκνόν ελληνικό πληθυσμό, όπως στην περιοχή της Νέας Υόρκης, του Σικάγου, της Βοστώνης, του Τορόντο, καί αλλαχού, τα ημερήσια σχολεία διδάσκουν τα εγκύκλια μαθήματα που απαιτούνται απ' το κράτος, είναι διαπιστευμένα να δίνουν κανονικά πτυχεία αλλά διδάσκουν παράλληλα και καθημερινά και τα ελληνικά. Η εξέλιξη αυτών των σχολείων δεν επιτρέπει αισιόδοξες προβλέψεις καθώς πολλά κλείνουν όταν η στήριξη λείπει. Τα σχολεία του Σαββάτου είναι μια λύση ανάγκης καθώς η διδασκαλία είναι, κατά τη γνώμη μου, ανεπαρκής και αναποτελεσματική. Συχνά οι διδάσκοντες οι ίδιοι δεν κατέχουν τη γλώσσα, η διδασκαλία γίνεται πίο πολύ στη αγγλική παρά στην ελληνική, και η ικανότης των μαθητών είναι ανομοιογενής, πράγμα που ρίχνει το επίπεδο στον κατώτερο παρονομαστή. Γενικά, τα διακρίνει μια προχειρότητα και έλλειψη σοβαρότητας σχετικά με τον επιδιωκόμενο σκοπό. Χαρακτηριστικό της κατάστασης στα ελληνικά σχολεία υπήρξε κάποτε ο διορισμός διευθυντριάς ελληνικού σχολείου που δεν κατείχε στοιχειώδη

¹ Στο πρόσφατο Κληρικο-λαϊκό Συνέδριο της Ελληνορθόδοξου Αρχιεπισκοπής Αμερικής στο Λός Αντζελες, μία πρωινή λειτουργία ετελέσθη εξ' ολοκλήρου στη ισπανική γλώσσα, με χορωδία ισπανο-αμερικανών νέων, και μία άλλη σε μείγμα ελληνικής και αλβανικής.

γνώση της ελληνικής. Ας σκεφθεί κανείς τι θα γινόταν άν διευθυντής ή διευθύντρια της γερμανικής ή γαλλικής σχολής της Washington διοριζόταν άνθρωπος που δεν εγνώριζε τα γερμανικά ή γαλλικά. Είναι δυνατό να διανοηθεί κανείς κάτι τέτοιο;

Οι προσπάθειες των ελλήνων της διασποράς είναι συγκινητικές και αξιέπαινοι αλλά συχνά ασυνάρτητες, αναιμικές, και απρόσφορες. Οι πράξεις δεν συνάδουν με τη ρητορία. Η αφομοιωτική ενέργεια δυναμικών κοινωνιών, σε συνδυασμό με ένα αίσθημα μειονεξίας και ανασφάλειας των ομογενών, μαζί με την καχεκτική και ατελέσφορη παρουσία του ελληνικού Κράτους, τείνουν να αποδυναμώνουν την εκπαιδευτική γλωσσική προσπάθεια.

Μία νησίδα ελπίδας και αισιοδοξίας αποτελούν οι ευάριθμες προικοδοτημένες έδρες αμερικανικών πανεπιστημίων για ελληνικό πολιτισμό, αρχαία ελληνική γλώσσα, νέα ελληνική λογοτεχνία και τα παρόμοια. Οι έδρες αυτές, επανδρωμένες με αξίους καθηγητές, αποτελούν πόλο έλξης για ενδιαφερομένους σπουδαστές, ελληνικής ή μη καταγωγής, για τη σπουδή της γλώσσας, ιστορίας, τέχνης, και γενικώτερα, του πολιτισμού των ελλήνων, και γίνονται ενεργοί φάροι εκπομπής φωτός ελληνικού πολιτισμού σε μιά πολυσύνθετη κοινωνία όπου ο ανταγωνισμός για πολιτισμική επικράτηση είναι ιδιαίτερα οξύς. Η στήριξη του Ιδρύματος Αλεξάνδρου Ωνάση, με την ηγετική δράση του Λουκά Τσίλα, πρώην πρεσβευτού στις ΗΠΑ, αλλά και πολλών ηγετικών ελλήνων ομογενών προς τις προσπάθειες αυτές που συνεχώς εξελίσσονται και αυξάνουν, είναι σημαντική ένδειξη πως οι εσωτερικές δυνάμεις του παγκόσμιου ελληνισμού είναι πολλές και ρωμαλέες.

(3) Η πρόκληση και η απάντηση. Οι προκλήσεις που αντιμετωπίζει η γλώσσα σήμερα είναι πρωτοφανείς στην ιστορία. Οι καταλυτικοί παράγοντες που καθορίζουν τη σημερινή δυναμική είναι (1) η ευκολία και ταχύτητα των μετακινήσεων που μας δίνει την άμεση γνωριμία με τις χώρες του κόσμου ολόκληρου, (2) η αμεσότητα και ταχύτητα των τηλεπικοινωνιών, συμπεριλαμβανομένης της τηλεόρασης, και (3) η συνακόλουθη παγκοσμιοποίηση της κουλτούρας και του εμπορίου. Το διαδίκτυο μας δίνει την πρόσβαση σε μιά απίστευτη πληθώρα πληροφοριών και δυνατότητα απ' ευθείας συναλλαγών. Μιά λέξη με βαρειά νοηματική φόρτιση τα λέει όλα: **παγκοσμιοποίηση**, πού έχει λεγεώνες υποστηρικτών αλλά και επικριτών. Οι προκλήσεις είναι πολλές και ποικίλες. Για παράδειγμα αναφέρω την προβλεπόμενη κρίση στις ανθρώπινες σχέσεις με την «ασώματη» επικοινωνία και την αδυναμία των πολλών να βγάλουν νόημα απ' τον καταγισμό της πληροφορίας. Ο Ηράκλειτος το εξέφρασε με φιλοσοφική λακωνικότητα όταν είπε: «Πολυμαθίη νόον έχειν ου διδάσκει»².

² Τη φράση αυτή χρησιμοποίησα ως προμετωπίδα της διδακτορικής μου διατριβής, πράγμα που ενθουσίασε τον «αναγνώστη» της διατριβής καθηγητή Irving Kaplan, που είχε τόσο ενδιαφέρον για τον ελληνικό πολιτισμό που εμελέτησε τους προσωκρατικούς και μάλιστα τους δίδαξε σε κατ' επιλογήν μάθημα στο τμήμα Πυρηνικής Τεχνολογίας του MIT!

Μέσα σ' αυτόν το σύγχρονο πολιτιστικό περίγυρο, ποιές είναι οι κρίσιμες προκλήσεις στη γλώσσα; Μιά ακατανίκητη πίεση για γενική ομοιογενοποίηση γίνεται όλο και πιο έντονα αισθητή ως ανταπόκριση στην ανάγκη για επικοινωνία σε κρατικό, συμμαχικό, ευρωπαϊκό, θεσμικό, εμπορικό, και προσωπικό επίπεδο. Ποιές είναι λοιπόν οι προοπτικές για τη γλώσσα, την ελληνική αλλά και για πολλές άλλες απ' την πληθώρα των 2.000 ή 3.000 χιλιάδων γλωσσών στον κόσμο; Τί επιφυλάσσει το μέλλον μέσα σε ένα έντονα ανταγωνιστικό κόσμο που πηγαίνει προς την εξομοίωση, την ισοπέδωση, και τον ωφελιμισμό; Δεν είναι ασυνήθιστο να ακούει κανείς πως σε διάστημα μιάς ή δύο εκατονταετιών, οι γλώσσες που θα επιβιώσουν δεν θα ξεπερνούν τις πέντε: αγγλική, κινεζική, χίντου, αραβική, και ισπανική. Το πρόβλημα της εξαφάνισης αντιμετωπίζουν με μεγαλύτερη οξύτητα οι γλώσσες με μικρούς πληθυσμιακούς αριθμούς. Ήδη έχει αρχίσει η διαδικασία της εξαφάνισης με την ιρλανδική που μόλις την ακούει κανείς να μιλιέται σε μερικές, περιορισμένες (και καθυστερημένες!) περιοχές της χώρας. Άς μην προτρέχουμε όμως σε τέτοιες προβλέψεις. Η ιστορία έχει τη λογική της και τα απρόοπτά της που κανείς δεν μπορεί με βεβαιότητα να προείπει. Θυμίζει η διαπίστωση αυτή το ευφυολόγημα του Mark Twain: «Οι φήμες για το θάνατό μου φαίνονται να είναι κάπως πρόωρες».

Αν όμως πρόκειται να αρνηθούμε την αναπόδραστη εξαφάνιση της ελληνικής γλώσσας, ποιές είναι οι προϋποθέσεις πάνω στις οποίες θα κτίσουμε την ελπίδα μας; Προτείνω τις εξής τρεις βασικές και απαραίτητες ιδιότητες: (α) **αυτογνωσία**, (β) **αυτοπεποίθηση**, και (γ) **αγάπη για τη γλώσσα**. Όταν γνωρίζουμε ποιοί είμαστε και «από πού κρατάει η σκούφια μας», η μοναδική και τεράστια πολιτιστική παράδοση που κληρονομήσαμε θα είναι πηγή ακένωτος ορμής και ενθουσιασμού για την προσπάθειά μας. Ο Μένιος Μουρτζόπουλος καίρια επεσήμανε, μετά την ομιλία μου, το μεγάλο κατόρθωμα του Ισραηλιτικού έθνους για την αναβίωση της εβραϊκής που ήταν ουσιαστικά νεκρή, μετά από χίλια πεντακόσια χρόνια αχρησίας. Ήταν αναμφίβολα η έντονη ιστορική αυτοσυνειδησία που τούς έδωσε το σθένος, το όραμα, και την αποφασιστικότητα για το επίτευγμα αυτό.

Αλλά η προσπάθειά μας είναι ανάγκη να χαρακτηρίζεται και από στέρεη **αυτοπεποίθηση**. Αστυνομικά μέτρα, μακράν από του να είναι αποτελεσματικά, θα επιβεβαιώνουν την τερματική πορεία της γλώσσας και το απέλπιδο της προσπάθειας. Όπως οι άλλες γλώσσες προσέλαβαν και αφομοίωσαν πάμπολλες ελληνικές λέξεις, όπως σημειώσαμε πίο πάνω με παράδειγμα την αγγλική, έτσι είναι απόλυτα φυσικό και η σημερινή ελληνική να προσλαμβάνει λέξεις που γενιούνται σε ξένο περίγυρο και πολιτογραφούνται σαν ελληνικές. Γίνεται αυτή η πρόσληψη και από πολλές άλλες γλώσσες, ειδικά ας αναφέρουμε τη γαλλική, που όπως ξέρουμε, δείχνει σημεία αμυντικότητας και έντονης αυτοπροστασίας (π.χ., ακαδημαϊκή επιτροπή που αποφασίζει ad hoc ποιές ξένες λέξεις επιτρέπεται να προσληφθούν και να «γίνουν» γαλλικές). Πώς θα μεταφράσουμε (επιτυχημένα) στα ελληνικά τις λέξεις «λόμπυ», «τσίπ», «μόντεμ», «ασανσέρ», «γκουρού», «πάζλ», «μόδα» και τόσες άλλες που έχουν μπει πιά στην καθημερινή μας γλώσσα και που η χρήση τους έχει γενικευθεί; Το κριτήριο της δυναμικότητας μιάς γλώσσας στη διαδικασία της πρόσληψης είναι η ικανότητα για αφομοίωση και δημιουργική χρήση, ενώ παράλληλα η γλώσσα συνεχίζει δυναμικά τον λεκτικό εμπλουτισμό και και την πλαστική εξέλιξή της. Η καταφυγή στην κρατική

επιβολή, με απαγορεύσεις και αστυνόμευση, πέρα απ' το ότι είναι τελείως ατελέσφορη, προδίνει φοβίες και ανασφάλειες που υπονομεύουν την σιγουριά που απαιτείται για την εκπλήρωση του σκοπού.

Τέλος, **η αγάπη και το πάθος**, όπως για κάθε προσπάθεια, είναι η κινητήρια δύναμη που κινεί τους εραστές σε πράξεις μεγαλείου και τρέλλας, και εκεί ακόμα όπου η κοινή λογική αποθαρρύνει και παραλύει αυτόν που ξεκινάει για ένα παράτολμο εγχείρημα. Η αγάπη αυτή, όταν υπάρχει, ξεπερνά ανυπέρβλητα εμπόδια, εμπνέει σε θυσίες, νικά την ψυχρή λογική, οδηγεί σε απίστευτες νίκες. Αν οι τρεις αυτές προϋποθέσεις, η αυτογνωσία, η αυτοπεποίθηση και η αγάπη, δε υπάρχουν, δεν χρειάζεται να ασχοληθούμε περισσότερο με το θέμα για την επιβίωση της γλώσσας – το παιχνίδι είναι χαμένο απ' την αρχή° θα ακολουθήσουμε παθητικά, σε παγκόσμιο επίπεδο, τον αδήριτο οδοστρωτήρα της παγκοσμιοποίησης που θα επιφέρει, στο όνομα μιας χρηστικής πρακτικότητας, μιά πορεία μοιραίας γλωσσικής συρρίκνωσης και πολιτιστικής πτώχευσης.

Αν όμως δεχθούμε πως οι προϋποθέσεις υπάρχουν και πιστέψουμε στο θαύμα, τότε αξίζει να εξετάσουμε και μερικές πρακτικές μεθόδους που θα πρέπει να βάλουμε μπροστά. **Πρώτον, προτεραιότητα στην παιδεία** με επιλογή ικανών, άριστα μορφωμένων δασκάλων και καθηγητών, που δεν θα λένε πως οι λέξεις «αρωγή» και «ευδοκίμηση» είναι πολύ δύσκολες για τα παιδιά και δεν μπορούμε να περιμένουμε να τις ξέρουν (όπως έγινε εδώ και χρόνια σε ένα πανελλήνιο διαγωνισμό έκθεσης ιδεών). Έμφαση στη σωστή και απαιτητική παιδεία και όχι στις εκπτώσεις και διευκολύνσεις για να δώσουμε γρήγορα «ένα χαρτί». Στον χώρο αυτόν απαιτείται μιά ειρηνική επανάσταση που θα αναιρέσει (άν πιστέψουμε πως οι αλλοιώσεις είναι αναστρέψιμες) τη ζημιά που έγινε τόσα χρόνια τώρα και που θα εκδιώξει αυτούς που μιλούν και γράφουν στα ΜΜΕ με ασυγχώρητα γραμματικά και συντακτικά λάθη, δίνοντας το κακό παράδειγμα σε εκατομμύρια θεατών και αναγνωστών. Η ανάδειξη πανεπιστημιακών δασκάλων, σε οποιοδήποτε τομέα ή ειδικότητα, που δεν κατέχουν άπταιστα την ελληνική να γίνει κοινωνικά και θεσμικά απαράδεκτη. Με την σωστή προτεραιότητα, συμβαδίζουν, φυσικά και οι ανάλογες δαπάνες του προϋπολογισμού.

Δεύτερον, η κρατική συμβολή με κατάλληλες και δυναμικές επεμβάσεις σε κρίσιμους τομείς δραστηριότητας είναι αναγκαίος, άν και όχι ικανός, όρος. Όταν συναντούμε το Institut Français, στο οποίο πολλοί από μάς έμαθαν τα γαλλικά, και το Goethe Institut, για την προβολή της γερμανικής γλώσσας και κουλτούρας, σχεδόν σε όλα τα κράτη που επισκεπτόμαστε, γιατί δεν θα μπορούσε, τηρουμένων βεβαίως των αναλογιών, να δημιουργήσει το ελληνικό κράτος μιά παρόμοια θεσμική προσπάθεια για τις όμορες χώρες, Αλβανία, ΠΓΔ Μακεδονία, και Βουλγαρία, και λίγο πιά πέρα, στην Ουκρανία, Γεωργία, Ρωσία, και Καζαχστάν, όπου υπάρχει τεράστιο απόθεμα καλής θέλησης, συμπάθειας, και ενδιαφέροντος, πού το έχω διαπιστώσει με τις πολλές μου επισκέψεις και προσωπικές επαφές εκεί, και μιά παράδοση πολιτιστικών σχέσεων από χιλιετίες, τεκμηριωμένη στην ιστορία; Το χωλό και μίζερο ελληνικό κράτος δικαιολογεί την ανικανότητα και απραξία του λέγοντας πως η Ελλάδα δεν είναι Γερμανία, αλλά απ' την άλλη μεριά κομπάζει με κενή υπεροψία για την σήμερα «δυνατή Ελλάδα», αλλά διαθέτει τα κοντύλια του προϋπολογισμού όπου αυτό νομίζει. Είναι, βλέπετε, πάντοτε ζήτημα

προτεραιοτήτων! Παρά τις μεμψιμοιρίες μου αυτές, υπάρχει, νομίζω, σήμερα μία αυξανόμενη διαπίστωση μέσα στους κρατικούς φορείς πως η Ελλάδα έχει συμφέρον και καθήκον να εξασκήσει «πολιτιστική διπλωματία», και αυτή η διπλωματία περιλαμβάνει απαραίτητα και την ελληνική γλώσσα.

Τρίτον, η ιδιωτική πρωτοβουλία έχει ένα ζωτικής σημασίας ρόλο και έχουμε δει στην πράξη πολλά δείγματα των επιτυχιών της. Ανέφερα πιά πάνω το Ίδρυμα Αλεξάνδρου Ωνάση (επειδή το γνωρίζω καλύτερα και από κοντά) που έχει ενεργοποιηθεί με πληθώρα εκδηλώσεων με διεθνή και λαμπρή ακτινοβολία. Υπάρχουν ασφαλώς και άλλα ιδρύματα με παρόμοια εμβέλεια και επαινετό έργο. Πολυπληθείς πολιτιστικοί σύλλογοι, τόσο στην Ελλάδα όσο και μέσα στην ομογένεια παίζουν ένα ενεργό ρόλο. Σαν παράδειγμα αναφέρω την δραστηριότητα του Πολιτιστικού Συλλόγου «Προμηθέας» στην περιοχή της Μείζονος Washington, υπό την ικανή ηγεσία του συμπολίτη Λεφτέρη Καρμίρη, που ανάμεσα στις άλλες εκδηλώσεις του έχει προσκαλέσει διακεκριμένους διανοούμενους της Ελλάδος και της Αμερικής να δώσουν διαλέξεις σε γλωσσικά και πολιτιστικά θέματα. Οι ομιλίες του Καθηγητή Γεωργίου Μπαμπινιώτη, του ιστορικού και λογίου Σαράντου Καργάκου και του φιλοσόφου Στέλιου Ράμφου, δοσμένες στην ελληνική, απετέλεσαν υψηλού επιπέδου παρουσιάσεις σε πυκνά ακροατήρια της Αμερικανικής πρωτεύουσας.

Για την επιτυχία της προσπάθειας είναι ανάγκη οι παραπάνω φορείς να συνεργασθούν αρμονικά, πράγμα που στη ελληνική εμπειρία φαίνεται να είναι δυσκολώτατο κατόρθωμα! Η καλή συνεργασία δεν είναι δυστυχώς το φόρτε μας, με αποτέλεσμα να αποδυναμώνονται πολλές φιλότιμες προσπάθειες. Μολαταύτα, η πρόκληση είναι ζωντανή μπροστά μας και η πρόσκληση απευθύνεται σε όλους εμάς που πονάμε για το μέλλον της γλώσσας. Έρχεται στο νού μου ένα σπορικό άρθρο του καθηγητή Αλέξανδρου Τσιριντάνη στα σπουδαστικά μου χρόνια: «Απο την Αγωνία εις τον Αγώνα». Ενώ αγωνιούμε όλοι για την πορεία της γλώσσας, και, ας μην το κρύψουμε, και για τον ανθρώπινο πολιτισμό, η μόνη απάντηση που είναι συνεπής με την παράδοση και τις ρίζες μας είναι **ο αγώνας**, έστω κι' αν μοιάζει ο αγώνας αυτός με «Σισύφιον έργον». Όσοι χάνουν την ελπίδα είναι ήδη νικημένοι, αλλά όσοι μπαίνουν στον αγώνα για τη νίκη, αυτοί δικαιούνται να ελπίζουν.

(Η ομιλία δόθηκε υπό την αιγίδα του Γλωσσικού Ομίλου Βόλου, στις 12 Σεπτεμβρίου 2002 στην Αίθουσα Διαλέξεων του Δημαρχείου Βόλου. Αποσπάσματα δημοσιεύθηκαν στην εφημερίδα ΘΕΣΣΑΛΙΑ του Βόλου στις 29 Σεπτεμβρίου 2002. Ο Κ^{ος} Αχιλλέας Γ. Αδαμαντιάδης διετέλεσε καθηγητής αμερικανικών και ελληνικών πανεπιστημίων και τεχνικός σύμβουλος της Παγκόσμιας Τράπεζας σε ενεργειακά και περιβαλλοντικά έργα. Σήμερα είναι σύμβουλος ενέργειας και περιβάλλοντος.)